

Xavier Amat i Puig
Periodista cultural

TOT UN MÓN DE FESTIVALS

El Balla Vallès i el Franquesa, l'Overlook i el Clot amb Blues, el Jazz de Figueres i l'A Peu de Carrer, l'Interfado i el Creafest... Prop d'una trentena de festivals al llarg i ample de la geografia catalana tenen el segell dels ateneus. Aquestes entitats són organitzadores d'unes cites, en la majoria de casos de periodicitat anual, que porten cultura als respectius territoris. Què empeny els ateneus a tirar-los endavant? Amb quines dificultats topen? Com varen començar el seu camí? Quin valor afegit donen a les entitats organitzadores? Ens endinsem en el món dels festivals impulsats pels ateneus.

El veterà festival Dansàneu ofereix una àmplia proposta de dansa —de contemporània fins a cultura d'arrel— i música d'alta qualitat

Esdeveniments com el **Festival Jazz Terrassa**, el **Dansàneu**, els **Premis Zoom** o el **Terror Molins** tenen una llarga trajectòria i són coneguts més enllà de les poblacions que els acullen. El que potser no tothom sap és que al darrere d'aquests i molts altres festivals que es fan cada any hi ha la feina dels ateneus. Arreu del país, centenars de persones vinculades a aquestes entitats dediquen moltes hores a organitzar uns festivals que apropen la cultura als territoris on tenen lloc. Una cultura en el sentit més ampli del terme, perquè, si una cosa caracteritza els festivals muntats pels ateneus, és la varietat, i no només pel que fa a la temàtica, la durada o la seva ubicació en el calendari; n'hi ha de pensats per a un públic familiar, d'altres de més adreçats al jovent, i aquells en què, ben segur, trobarem gent d'edat més avançada... També n'hi ha amb una programació d'artistes professionals i els que fan pujar a l'escenari creadors amateurs o emergents, els que aposten pel talent local i els que compten amb figures internacionals, sense oblidar tampoc els creadors de casa. I diversos són els espais on es desenvolupen els festivals, des dels que tenen lloc de manera íntegra en la seu de l'ateneu organitzador, fins als que executen la majoria d'espectacles al carrer, els que requereixen diferents equipaments del mateix municipi, i els que abracen gran part d'una comarca o diverses poblacions d'una zona geogràfica.

El **Dansàneu**, **Festival de Cultures del Pirineu**, és un bon exemple d'això últim. Organitzat pel **Consell Cultural de les Valls d'Àneu**, el projecte ha anat creixent i en prenen part, a cada edició, pel cap baix

els quatre municipis de les Valls d'Àneu —Alt Àneu, Espot, Esterri d'Àneu i la Guingueta d'Àneu—, i molts dels 24 pobles que els conformen. I, a vegades, també altres nuclis pirinencs. «La gent se l'ha fet seu i des dels mateixos pobles ens venen a buscar per proposar-nos espais on fer els espectacles, i això és molt bonic», ens explica **Rut Martínez**, directora del Dansàneu i vicepresidenta del Consell Cultural. «Fins i tot s'han fet activitats en prats privats que sempre estan tancats al públic i l'única vegada que s'han obert és per al Dansàneu», relata Martínez. Aquest 2024 el festival viurà la 33a edició, i la seva gènesi cal anar-la a buscar a una escola d'estiu de formació fundada l'any 1992 pel Departament de Cultura i el Consell Cultural de les Valls d'Àneu i liderada durant més de dues dècades pel ballarí i coreògraf **Joan Serra**. El 2015 es va refundar en l'actual Festival de Cultures del Pirineu, amb la idea de ser un projecte transversal i intergeneracional que posi en valor la riquesa patrimonial i natural de les Valls d'Àneu, maridant-la amb una proposta cultural diversa que es vertebrava a partir de la dansa i de la música d'alta qualitat. A més, hi trobem des de propostes contemporànies fins a la cultura d'arrel. «En deu dies es programen entre 33 i 35 espectacles, i hi ha espectadors dels pobles de la zona, però també de molts altres llocs de Catalunya i alguns assistents francesos», detalla la directora del certamen, que també ens narra el cas d'una parella de Girona que, a partir d'acudir repetidament al Dansàneu, s'ha acabat fent sòcia del Consell Cultural de les Valls d'Àneu i comprant un apartament a Esterri. «Són els nostres fans número 1!», exclama.

L'ESFORÇ DE CENTENARS DE PERSONES FA POSSIBLE APROPAR LA CULTURA ALS TERRITORIS AMB ELS FESTIVALS.

L'Arrela't agrupa música i dansa d'estil popular i tradicional

A uns 250 quilòmetres de les Valls d'Àneu, a Esplugues de Llobregat, s'hi celebra la segona quinzena d'octubre, l'**Arrela't**, amb la música, la cançó i la dansa de cultura tradicional i popular en primer terme. Ho organitza el grup de TIC-Tradicions i Costums de l'associació **Espluga Viva**. «Som un equip de vuit persones i porta feina, fer un festival com aquest; però la il·lusió pot amb tot», apunta **Ester Moreno**, presidenta d'Espluga Viva, que mostra la satisfacció de dur al municipi una programació cultural d'aquestes característiques. Una nit de glosa, un concert de música jove, o un passacarrer que acaba amb un concert-vermut són algunes de les propostes d'aquest festival que també s'obre a la música folk d'altres territoris.

Un dels més veterans i massius

Més enrere en el temps es remunta la fundació del

El festival Balla Vallès combina espectacles al Coro de Sentmenat i davant el castell

Jazz Terrassa, que ja va per la seva edició número 43. L'organitza una secció d'**Amics de les Arts i Joventuts Musicals de Terrassa**, i hi assisteixen milers de persones entre les tres setmanes de concerts a la Nova Jazz Cava —que acaba de fer 30 anys— i les activitats que tenen lloc a carrers, places i parcs de la ciutat, d'accés gratuït. Hi actuen músics locals, però també de prestigi internacional. «N'han vingut des dels Estats Units només per fer el seu concert al festival», assenya **Maria Miralda**, presidenta d'Amics de les Arts, que creu que organitzar un esdeveniment com aquest «suposa un gran prestigi per a l'entitat, si bé requereix també un gran esforç». De fet, el Festival Jazz Terrassa ha assolit una dimensió que, més enllà de la feina que es fa durant mesos des de la secció de l'ateneu, necessita també la contractació de personal, sobretot per a les setmanes més properes a la seva celebració. «Només pel Picnic Jazz Vallparadís, una de les propostes del festival, hi poden passar ben bé 25.000 persones», informa Miralda, que també recorda que l'esdeveniment fa temps que ha desbordat els límits de la cocapital del Vallès Occidental i que poblacions veïnes com Matadepera, Vacarisses i Viladecavalls acullen alguns concerts.

On també la música és protagonista és al **Monocicle**, el **Festival de Música d'Autor/a** de Sant Pere de Ribes. Té al darrere l'empenta d'**Els Xulius-Centre Social Ribetà**. La seva presidenta, **Mireia Gallofré**, assenya que entre els objectius del festival hi ha «donar a conèixer noves veus i espai i suport als artistes. I cuidem especialment els músics locals». Són quatre jornades de concerts variats i que també inclouen la final del Concurs Músic d'Autor/a. De fet, com recorda Gallofré, la gènesi del festival «va ser un concurs musical, i s'hi van anar sumant concerts fins a esdevenir el que és actualment, un festival de quatre jornades». I que, des de fa relativament poc, gaudeix d'un espai i entorn privilegiat: «El Centre Social se'ns va fer petit, i vam començar a fer-lo a l'Escola Riera. I ara, des de fa dos anys, té lloc al Castell de Ribes». Per a Gallofré, fer esdeveniments com aquest és important per a una entitat com Els Xulius, entre altres motius, perquè «moltes persones, que no estan vinculades durant l'any a l'entitat, aquells quatre dies s'impliquen en el projecte, a base de voluntariat».

Terror Molins, més de quaranta anys de por i diversió

El terror pren Molins de Rei

Però no tot és música, dansa i tradicions en els festivals organitzats pels ateneus. A Molins de Rei l'aposta és pel cinema de terror. Tot va començar el 1973, quan, en una acció molt en la línia de la contracultura de finals del franquisme, i també per mirar de tenir uns ingressos extraordinaris, el club de cinema local va organitzar la primera marató de projecció de pel·lícules de terror de tot l'Estat. Van ser 16 hores seguides que van fer xalar els amants del gènere. Les maratons es van anar repetint i, amb el temps, van mutar en el festival **Terror Molins**, impulsat des de **La Peni**. En l'actualitat es fan passis al llarg de deu dies, amb diferents seccions en competició. Així i tot, no s'ha volgut oblidar el passat: després de la cloenda, es pot gaudir d'una marató de pel·lícules, de 12 hores seguides. **Jordi Beumala**, membre de la Junta de La Peni i del festival, té clar que «no hi ha una dificultat concreta a l'hora d'organitzar un esdeveniment així, sinó que la dificultat és sortir-se'n». I quin és el motor que us fa seguir i tornar-hi cada any? «Veure que li regalem al nostre poble un festival com aquest, una proposta única i que, si fos professional, probablement no estaria a Molins», ens diu. Tot i estar dedicat al cinema de terror, explica que al festival s'organitzen activitats per a totes les edats —«anem creant un caldo de cultiu des que són ben joves», bromeja—. El Terror Molins arriba a molts espais de Molins de Rei, si bé la seu central cada any és el Teatre de La Peni.

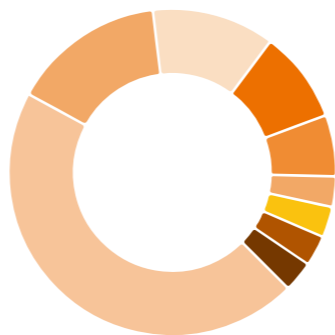
I ja que hem entrat en el terreny de les pantalles, un altre festival de llarga tradició —22a edició aquest 2024— el trobem a la capital de l'Anoia. L'any passat va canviar el nom de Zoom Festival pel de **Premis Zoom Igualada, Premis Internacionals de Continguts**

Audiovisuals de Catalunya, per convertir-se en una convocatòria de guardons que són referents; però no ha renunciat a altres activitats lúdiques i de formació, i un dels seus objectius és apropar el públic als creadors. Al darrere hi ha la feina de l'**Ateneu Igualadí**. **Jordi Comellas** és codirector i fundador del Zoom, i creu que una cita d'aquesta envergadura «dona imatge a l'Ateneu, que és vist com a motor d'activitat cultural, i durant els dies dels premis hi entren moltes persones, d'Igualada i de fora, que d'una altra manera no veuríem mai». Un dels maldecaps d'organitzar qualsevol festival, com recorda Comellas, és «trobar finançament, patrocinadors, que els números quadrin», i en aquest sentit des del Zoom sempre procuren «que el festival no sigui deficitari». Un nucli de tres persones el tira endavant, però al darrere «hi ha el personal de l'Ateneu que ens ajuda en tot moment, i aquest 2024 s'ha format un grup de treball amb membres de la Junta». El Zoom és probablement un dels festivals que més ha anat canviant pel que fa als seus continguts, ja que, explica Comellas, «hem intentat sempre adaptar-nos a l'evolució de la producció audiovisual i a la manera que els espectadors consumeixen aquests productes, uns canvis que han estat molt profunds en tot aquest temps».

Aparador per als joves mags

Als **Lluïsos de Gràcia** fa 14 anys que organitzen el **Màgicus**, el **Festival de Màgia Jove**. Tot va començar, segons explica el president dels Lluïsos, **Rafael Giménez**, quan el mag **Albert Olivés** va proposar-ho, i de seguida un equip de gent es va posar a treballar per fer realitat el festival, entre ells el mateix Olivés, amb la idea clara que havia de ser per a joves mags. «El

Tipologies dels festivals:

- Música: **45,45%**
- Diversos: **15,15%**
- Cinema/Audiovisual **12,12%**
- Literatura/Llenguatge **9,09%**
- Dansa: **6,06%**
- Teatre: **3,03%**
- Màgia: **3,03%**
- Xarxes socials **3,03%**
- Gastronomia **3,03%**

Breu cronologia de la història dels festivals dels ateneus:

ELS FESTIVALS DELS ATENEUS SÓN MOLT DIVERSOS QUANT A TEMÀTICA, DURADA I TIPUS DE PÚBLIC.

jovent que vol fer màgia no té gaires espais on actuar ni trobades per entrar en contacte amb altres mags. Al Màgicus tenen aquesta oportunitat i ve jovent a actuar de molts indrets», diu Giménez, que manifesta que per als Lluïsos de Gràcia «és una manera de promoure cultura entre els joves, i també de donar visibilitat a l'entitat». En un festival d'aquesta temàtica, com ja es pot imaginar, el públic assistent és molt familiar, i el moment més àlgid és la gala que es fa sempre dissabte al vespre i que acostuma a presentar, i a dinamitzar amb el seu il·lusionisme, un mag de renom. Tot preparant la que serà la 15a edició —el festival es fa el mes de novembre—, Giménez apunta una de les dificultats que han tingut al llarg d'aquests anys: «Costa molt trobar noies que facin màgia».

Art en femení

Sí que puguen dones a l'escenari al **Festival Dona, del Casino Prado Suberense de Sitges**. Els

espectacles tenen lloc als espais del mateix Casino i l'esdeveniment abraça diferents arts escèniques —teatre, música, circ...—. A més, ha anat obrint en les darreres edicions activitats complementàries com un concurs de curtmetratges (Femifilms) o propostes gastronòmiques. «Quan vàrem començar a pensar el festival, algunes actrius ens van comentar que, a partir de certa edat, hi havia molt pocs papers protagonistes per a dones. I com que volíem donar una singularitat al nostre festival, vàrem pensar que estaria bé enfocar-lo des d'aquesta perspectiva, programar espectacles en què les dones fossin les protagonistes», informa **Carne Artigas**, presidenta del Casino Prado. La varietat d'arts escèniques fa que també les persones que hi estan al darrere s'hagin «especialitzat», i que cadascuna s'encarregui d'un àmbit. «És una feina que es va duent a terme al llarg de tot l'any, estem atentes a tot allò que es fa i que ens pot interessar portar al festival», diu Artigas, que considera que organitzar un esdeveniment d'aquestes característiques «dona visibilitat i prestigi a l'entitat».

En la mateixa línia s'expressa el músic **Leo Hipaucha**, incorporat tot just el passat 2023 a l'equip de l'**Ateneu Santfeliuenc** per gestionar el cicle **ContraBaix**, així com altres seccions musicals de l'entitat. Per a ell, el ContraBaix «és com la joia de la corona per a l'Ateneu». Hi passen primeres espases sobretot del jazz, però també d'altres gèneres musicals. Des que va començar a caminar, l'any 2000, els concerts han arribat a 12 poblacions del Baix Llobregat, i també se n'han fet a l'Hospitalet de Llobregat i a Barcelona. «Som un equip petit, però molt implicat», diu Hipaucha, que també subratlla el fet que els concerts es fan al llarg de tot l'any, i no concentrats en uns pocs dies o setmanes.

Màgicus, un festival molt familiar

Alta Segarra, reivindicant amb cultura

Els festivals dels ateneus 2024

En ordre cronològic

Nom del festival	Temàtica	Ateneu organitzador	Municipi/s on es fa	Dates (2024)	Número d'edicions el 2024
Clot amb Blues	Música	Ateneu del Clot	El Clot (Barcelona)	Tot l'any	2
ContraBaix	Música	Ateneu Santfeliuenc	Diferents poblacions del Baix Llobregat i Barcelonès	Tot l'any	24
Folk En Viu	Música	SCE La Lira	Sant Andreu (Barcelona)	Febrer-Juny	8
Festival Jazz Terrassa	Música	Amics de les Arts i Joventuts Musicals de Terrassa	Terrassa i rodalies	24/2-22/3	43
Concurs Literari Vila de Gràcia	Literatura / Llengua	Centre Moral de Gràcia (coorganitzador)	Gràcia (Barcelona)	Febrer-Març	21
Cicle d'Audiovisuals de Muntanya i Aventura	Cinema / Audiovisual	GEIEG	Girona	29/2-21/3	26
Atensa't (Cicle de Concerts Joves a l'Ateneu)	Música	Ateneu Santfeliuenc	Sant Feliu de Llobregat	22/3-3/5	3
Sonaprop	Música	El Centre	Llorenç del Penedès	Abril	17
Vesprades. Música als Ateneus	Música	Delegació Territorial de Ponent-Alt Pirineu de la FAC	Diferents poblacions de Ponent i l'Alt Pirineu	Abril-Juny i Setembre- Novembre	4
Llemenart	Diversos (arts plàstiques, teatre, dansa, música, poesia, cinema...)	L'Ateneu de la Vall de Llèmena	Vall de Llèmena	13 i 14/4	2
Mostra de Grups Infantils Amateurs Teatre de Catalunya	Teatre	Deixalles 81 - grup del Casal Cultural Codinenc (coorganitzador)	Sant Feliu de Codines	Maig	20
Meritat de Dansa de Calaf	Dansa	Casino de Calaf	Calaf	30/5-2/6	1
Vigralià	Gastronomia	La Cumprativa	Llorenç del Penedès	Maig	13
Balla Vallès	Dansa	La Societat Coral Obrera La Glòria Sentmenatencs	Sentmenat	Juny	3
Monocicle	Música	Els Xulius-Centre Social Ribetà	Sant Pere de Ribes	6-9/6	7
Festival de Jazz de Figueres	Música	Casino Menestral Figuerenc	Figueres	8 i 9/6	28
Festivals Alta Segarra	Música	Casino de Calaf	Diferents municipis de l'Alta Segarra	Juny-Juliol	7
A Peu de Carrer	Música	Ateneu 24 de juny	Girona	Juny-Juliol	5
Festival Franquesa	Diversos (propostes escèniques, sardanes, tallers...)	Societat Cultural Sant Jaume	Premià de Dalt	Juliol	3
Festival Overlook	Cinema / Audiovisual	Lluïsos d'Horta	Horta (Barcelona)	Juliol	4
Dansàneu. Festival de Cultures del Pirineu	Diversos (música, dansa i altres)	Consell Cultural de les Valls d'Àneu	Les Valls d'Àneu	Juliol	33
Festival d'Estiu del Casino	Música	Casino Llagosterenc	Llagostera	Juliol	27
Cicle de Concerts a Cal Prim	Música	Associació Cultural Xercavins	Verdú	Juliol-Agost	12
Festival Dona. Art en femení	Diversos (teatre, música, circ...)	Casino Prado Suburense	Sitges	Setembre	6
Llença't Festival	Música	El Centre	Llorenç del Penedès	Setembre	3
Posa-hi tu l'accent. 1r Festival de Parlars Dialectals de la Llengua Catalana	Literatura / Llengua	Casal de l'Espluga de Francolí	L'Espluga de Francolí	Setembre	1
Cumprasia, Biaix Poètic	Literatura / Llengua	La Cumprativa	Llorenç del Penedès	Octubre	4
Arrela't	Diversos (música, dansa tradicional i altres)	Espluga Viva	Esplugues de Llobregat	Octubre	15
CreaFest	Xarxes socials	Associació Creadors.TV	Manresa	Octubre-Novembre	3
Interfado. Festival Internacional de Fado de Catalunya	Música	Fundació Orfeo Lleidatà	Lleida	Octubre-Novembre	13
Premis Zoom	Cinema	Ateneu Igualadí	Igualada	Novembre	22
Terror Molins	Cinema / Audiovisual	Teatre de La Peni	Molins de Rei	Novembre	43
Màgicus	Màgia	Lluïsos de Gràcia	Gràcia (Barcelona)	Novembre	15

Monocicle, un aparador per a músics emergents

EL CICLE CONTRABAIX PROGRAMA CONCERTS EN DIVERSES POBLACIONS DEL BAIX LLOBREGAT.

Un festival nounat i coral

De festivals, ja ho dèiem a l'inici, n'hi ha de molts tipus. I alguns són molt joves. Fa tot just dos anys el **Centre de Llorenç del Penedès** llançava —mai millor dit— per primera vegada el **Llença't Festival**. Consisteix en una sola jornada plena d'activitats entorn de la música, i amb un punt final d'impacte: la interpretació, per part de tothom que s'hi vulgui sumar amb la seva veu o tocant un instrument, d'una mateixa cançó. En la primera edició el grup **Lax'n'Busto**, que té el local d'assaig a tocar de Llorenç del Penedès, segons explica el president del Centre, **Jaume Ràfols**, va implicar-se en el festival i va cedir la seva cançó *Llença't*, que va ser la que varen interpretar un centenar de participants. Com a agraïment, es va decidir que aquesta cita es batejaria amb el nom de Llença't Festival. «L'any passat la cançó que es va interpretar va ser Boig per tu, de **Sau**, i per a la tercera edició encara ho hem d'acabar de decidir», informa Ràfols.

I d'un festival nascut recentment a un que veurà la llum aquesta primavera. Des del **Casino de Calaf**

s'està ultimant la preparació d'un **festival de dansa** en què hi haurà des de balls tradicionals fins a flamenc, dansa clàssica i contemporània. **Jordi Mas**, president del Casino, avança que es programaran una dotzena d'actuacions distribuïdes en quatre dies, del 30 de maig al 2 de juny. «En la pandèmia, les companyies de dansa van ser de les més malparades dins les arts escèniques, i va sorgir l'oportunitat de fer aquest festival-mercat que, si tot va bé i el consolidem, vol ser un referent d'aquest àmbit i emmarcat en la riquesa cultural de l'Eix Transversal», informa Mas. Per al president del Casino de Calaf, organitzar-lo «no serà començar de zero, perquè ja tenim experiència organitzativa en el món dels festivals». I és que el Casino va agafar les regnes dels **Festivals Alta Segarra** en la seva 5a edició —aquest juliol serà la 7a—. Són itinerants, amb concerts a quatre municipis cada any, i, diu Jordi Mas, «tenen un objectiu polític que és reafirmar el territori, perquè volem que l'Alta Segarra sigui comarca». «Volem cohesionar el territori, unir a través de la cultura i la música uns pobles que, sovint per disputes entre diferents colors polítics, no han anat a l'una», conclou.

Quan el Barnasants o el Sitges Film Festival truquen a la porta

A més dels que n'organitzen, també són molts els ateneus que acullen a les seves seus alguns dels actes o activitats de festivals d'altri. La llista és llarga i molt canviant cada any. Per exemple, només per **La Cate de Figueres** poden passar, en una mateixa temporada, el **Figueres es Mou** (de dansa), el **Ceba Negra** (de *true crime* i crònica negra), el **Festival Còmic de Figueres** i la **Mostra de Muntanya i Aventura de Figueres**. «Nosaltres estem encantats de ser escenari d'activitats de diferents festivals, perquè això ens permet omplir constantment la sala de contingut, que hi passi gent, i que es doni visibilitat a l'edifici, que també es converteix en un dels protagonistes d'aquests esdeveniments», manifesta Lluís Illa, membre de la Junta de **La Cate**.

Festivals de tant renom com ara l'**Internacional de Cinema Fantàstic de Catalunya (Sitges Film Festival)** o el **Barnasants** també compten amb la col·laboració de diferents ateneus. El **Retiro** i el **Casino Prado** són escenari de projeccions del primer, i el Barnasants, en les seves 29 edicions, ha fet aturada a diferents seus d'ateneus; sense anar més lluny, aquest 2024 el concert *La rosa als llavis. Centenari de Joan Salvat-Papasseit*, amb el duet valencià **Tomàs De Los Santos i Elsa Tronchoni**, l'acullen **La Cate de Figueres**, el **Centre de Llorenç del Penedès**, els **Amics de les Arts i les Joventuts Musicals de Terrassa**, el **Casino Prado Suburense de Sitges** i el **Casino de Calaf**. És una producció pròpia del Barnasants que homenatja l'escriptor que somiava en la fraternitat universal.